השבתם שאור לאכילת חמץ. משעה שהזהיר שלא לאכול חמץ לזה להשבית השאור דכתיב שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל חמץ[ד]: **ואכילת חמץ לאכילת מצה.** משעה שחייב לאכול מצה הזהיר שלא לאכול חמץ דכתיב כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות וכתיב בערב תאכלו מצות אלמא זמן אכילת מצה ואיסור חמץ והשבתת שאור משמשיכה: **אך חלק.** אכין ורקין מיעוטין אלמא מקצת היום מותר ומקצתו אסור ומעתה יש לנו לחלק חליו לאיסור וחליו להיתר. ואיכא דאמר אך הוא מן גימטריא דאחס"ם בגט"ע גי"ף דכ"ך[ה] ותופס ח' תחת אל"ף ולד"י במקום כ': **ראשון דמעיקרא משמע.** בלאו רומיא דקראי אהדדי משמע ראשון במשמעות דקרא שהוא יום קודם לכל שבעה דקרא כיון דכתיב שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון ראשון קודם למעשה קאמר: **הראשון אדם תולד.** הקודם לאדם הראשון נולדת: **הכא נמי הא כתיב.** בהאי קרא גופיה שבעת ימים ודרוש נמי ראשון דומיא דשביעי: **הכא נמי.** גבי לובן ה' דהראשון למה לי: **מראשון ושמיני נפקא.** מדכתיב בהנהו שבתון מכלל דאיכא לאו שבתון ביניהו: **על ענין ראשון.** על ימים הקדומים לו הייתי חולו של מועד: **לא לכתוב רחמנא לא וי"ו.** דמשמע ריבויא דתו איצטריך ה"א למיעוט: **אלא.** מהני שלשה ראשון דכתיב במקרא קודש דפסח ומקרא קודש דסוכות ומצות לובן לא תותב לרב נחמן דהני ראשון דכתיב בהו לאו למשמעותייהו קאתו אלא שמא בעלמא הוא דנקראו ראשון וכדתנא דבי ר' ישמעאל: **בשכר ג' ראשון.** שביתת הרגל דחג ושביתת הרגל דחג ונטילת לובן שנקראו ראשונים זכו לשלשה ראשון: **לא תשחט על חמץ וגו'.** ושחיטת פסח זמנה מתחלת שבע שהוא בין הערביים שכבר נוטה חמה לגד שקיעתה. והכי אמרינן בפ' אמר להן הממונה (יומא כח:) גלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי דהיינו מחצות ואילך וגמרינן מינה דשחיטת התמיד מתחלת שבע וקשיא לן התם מתני' דתמיד נשחט בשש שעות ומחצה[ו] ומשני לן שאני כותלי בית המקדש דלא מכווני רחבין תחתיהן מאד ולא משתחרי עד שש ומחצה: **ואימא כל חד וחד.** יבער סמוך לשחיטתו מעט ואם שהה עד תשע יבערנו בתשע: **ומן שחיטה קאמר רחמנא.** לא חלקה תורה לישראל לזה זמנו ולזה זמנו הואיל וקבע לו זמן ואיסורו שוה בכל לכולם זמן אחד קבע: **שהיא אב מלאכה.** וזו הבערה שלא לצורך היא והכתוב אסר מלאכה ביו"ט הלכך האי ראשון בארבעה עשר קאמר: **אך חלק.** התיר לך הכתוב לשהותו מקצת יום ביעורו ואי יום ביעורו ביום טוב מי שרי לשהוייה כלל הא איתקש כו' ואכילת מצה משחשיכה ועל כרחך השבתת שאור כשתחשך ואם כן לא משכחת אך חלק דאי לאו אך איכא למימר ביום הראשון בין השמשות שהוא התחלת היום אבל השתא על כרחך בתוך יום ביעורו שרי ליה קרא לשהוייה: ש"מ

דהא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ וכו'. בפרק כל שעה (לקמן כח:) יליף ר' יהודה לאוכל חמץ מו' שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה ור' שמעון פליג עליה ומהכא לא מצי למילף מידי דלא הוקשה אכילת חמץ להשבתת שאור משש שעות ולמעלה אלא להשבתת שאור של שבעת ימים[א] וקשה לרשב"ל אמאי לא יליף כרת להשבתת שאור מדאיתקש לאכילת חמץ: **למעוטי** חולו של מועד. אתרוייהו[ב] קאי דלובן אינו ניטל במדינה אלא יום אחד: **כדתנא** דבי ר' ישמעאל. אע"ג דכתיבי טובא[ג] בהנך ג' מצות כתיבי כולהו וכל הכתוב במלוה אחד מחייבי חדא[ד] ואין להקשות מנלן דמהני ג' ראשון דרשינן ואך ביום הראשון לכדרשינן דילמא ההוא איכתיב להך דרשא דמסתברא דמהני דכתיבי במקרא קודש דרשי' כולהו להך דרשא[ה]: **לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים.** הקשה רשב"ל היכי יליף מהכא דחמץ אסור מו' שעות ולמעלה והא זמן שחיטת הפסח אחר התמיד הוי ותמיד שחטו לפני חצות פסול ואי"כ זמן שחיטה לא הוי מיד אחר חצות עד כדי שהיית הקרבת תמיד[ו] וי"ל כיון דליעבד אם שחט הפסח קודם תמיד כשר כדתנן התם[ז] חשיב זמן שחיטה מחצות ואילך: **זמן** שחיטה קאמר רחמנא. אע"ג דלחמת הוא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיטן לחמרינן בפרק תמיד נשחט (לקמן פג. ופס) השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו[ח] מ"מ כיון דאשכחן דהזהיר על השבתה והזהיר שלא לשחוט פסח על חמץ סברא הוא שבזמן שחיטה הזהיר על השבתה[ט]: **דברי** ר' ישמעאל. תימה לר"י דתנא דבי רבי ישמעאל נפקא ליה מקרא אחרינא ובכמה דוכתין[י] פריך מר' ישמעאל אתנא דבי רבי ישמעאל:

(ואומר)[יא] כל מלאכה לא תעשו. אע"ג דכשיצרף ויעשה גחלים הנאתו מותר כדאמר בפרק כל שעה (לקמן כו:) גבי ערלה ביצלה על גבי גחלים דבריר הכל הפת מותר וה"ה חמץ[ט] והא דתנן בפ' כל שעה (ד כפ.) לא יסיק בו תנור וכיריס היינו מדרבנן אור"י דסברא הוא דקרא דתשביתו מיירי בכל עניו אפילו אינו צריך לגחלתו אי נמי כיון דמתחלת הבערה אינו יכול להנות ממנו אע"ג שיהא לו הנאה ממנו אחר כך אסור[כ] כמו נדרים ונדבות שאין קריבין בי"ט למ"ד (פיאה דף יט כ.) אף על פי שיש בהן מאכל הדיוט לבסוף[יא] ומאן דאמר שרי מלהנות[יב]: לחלק

גליון הש"ם

תוס' ד"ה וכתיב כל מלאכה בסוף הדבור שרי מלהנות. ע"ל מלה:

הגהות מהר"י לנדא

[ג] גמ' רבי יוסי אומר אינו צריך וכו'. ע"ל רבי יוסי הגלילי:

רבינו חננאל

ותוב איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וגו', ומשעה שנאסר באכילת חמץ (ביום) [בו ביום בערב] הוהרה לאכילת מצה, שנאמר כל מחמצת לא תאכלו וכו', וכתיב בערב תאכלו מצות וגו', ש"מ דבעינן השבתת שאור ביום קודם חיוב אכילת מצה, וכיון דחיוב אכילת מצה ליל ט"ו הוא, נמצא חיוב השבתת שאור שהוא בי"ד. ואימא מצפרא בי"ד. ופרקינן אך חלק כדקיימא לן אכין ורקין מיעוטין. ובא זה אך וחלק יום י"ד חציו מותר וחציו אסור. **רב** נחמן **בר** יצחק אמר אך ביום הראשון, הראשון של יום טוב הראשון משמע, כלומר קודם יום טוב. ודייק מהא דכתיב הראשון אדם תולד, כלומר הראשון של אדם הראשון נולדת ולפני גבעות חוללת. ואקשינן עליה, אלא מעתה ולקחתם לכם ביום הראשון הכי נמי וכו'. **רבא** אמר מהכא **לא תשחט על חמץ דם זבחי** (וגו') **לא תשחט את הפסח** ועדיין חמץ **קיים.** (ושחיטת הפסח מן התורה). וזמן שחיטת הפסח שהיא משעה ששית ולמעלה קאמר. **ו**עדיין **חמץ קיים.** וזמן שחיטת הפסח משעה ששית ומעלה. אימא האי לא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיט בין שחט בשמונה שעות בין שחט בט' שעות בין שחט ב' שעות. זמן שחיטה אמר רחמנא והוא מן ו' שעות]. תניא כרבא ואליבא דר' ישמעאל. ר"ע אומר הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה, ומצינו הבערה שהיא אב מלאכה, לפיכך כיון שטעון שרפה אי אפשר להשבתת שאור ביו"ט אלא מערב יו"ט.

תורה אור השלם

1. שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל מְחֻמָּצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ: שמות יב יט
2. כָּל מְחֻמָּצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת: שמות יב כ
3. בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב: שמות יב יח
4. הָרִאשׁוֹן אָדָם תּוֹלֵד וְלִפְנֵי גְבָעוֹת חוֹלָלָתִי: איוב טו ז
5. וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְערְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: ויקרא כג מ
6. שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשֹׁן עַד יוֹם הַשְּׁבִעִי: שמות יב טו
7. אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּאֲסִפְכֶם אֶת תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת חַג יְיָ שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן: ויקרא כג לט
8. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ויקרא כג ז
9. וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: בראשית כה כה
10. כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרֵאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ: ירמיהו יז יב
11. רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הִנָּם וְלִירוּשָׁלִַם מְבַשֵּׂר אֶתֵּן: ישעיהו מא כז
12. לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי וְלֹא יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפֶּסַח: שמות לד כה
13. וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם: שמות יב טז

מוסף תוספות

א. דהכי כתיב קרא "שבעת ימים שאור לא ימצא וכו' כי כל אוכל מחמצת". תוס' שאנן. ב. הראשון דאקשי מינייהו. סס. ג. ביום הראשון. סס. ד. נ"ל. ה"ק בשכר שלש מצוות שנאמרו בהן ראשון זכו לשלשה ראשון. תוס' ר"פ. ה. כיון דע"כ אית בהו תרי שהן מקרא קדש מסתברא שאף השלישי כיוצא בהן. מי' הר"ן, ועי' תוס' ר"פ. ו. דהיינו שעה אחת כדתנן בתמיד נשחט (לקמן נח.). תוס' הרא"ש. ז. [ו]אם אין לו חמץ בביתו כי קשחיט את פסחו אע"ג דיש חמץ בבית של חבירו אינו עובר עליו. תוס' ר"פ. ח. שלא חייבה תורה בשוחט את הפסח על החמץ אלא בשביל שהחמץ נאסר. מי' רבינו דוד. ט. [א"כ] הבערת חמץ אמאי אסירא ביו"ט. מי' הר"ן. י. דתחילת ההבערה שלא לצורך יו"ט. תוס' הרא"ש. יא. משום דעיקרם לשם גבוה, דכהנים כי זכו משולחן גבוה קא זכו. סס.

כה א מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הל' ח [וס"ב הלכה ח]: